

KANDİYELİ ALİ RÂŞİD EFENDİ VE TERKİB-İ BENDİ

Mehmet ALTUNMERAL*

Geliş Tarihi : 05.09.2016
Kabul Tarihi : 05.01.2017

Öz

Ali Râşid Efendi Giritlizâde İsmail Efendi'nin oğludur. 1274/1858'de Kandiye'de doğdu. Devlet kademesinde çeşitli görevler yaptı ve 25 Şubat 1918'de vefat etti. Trabzon'da görev yaptığı sırada Sâlnâme-i Vilâyet-i Trabzon'un kimi nüshalarını tertip etti. Bugün elimizde Râşid'in üç eseri bulunmaktadır. Bu eserler; Safâ'u'l-Kulûb (1307/1889-1890), Nümûne-i Hikmet (1312/1894-1895) ve Terkîb-i Bend (1299/1881-1882). Çalışmamızın konusu Terkîb-i Bend adlı Hanya'da basılan eseridir. Bu eser 20 benddir. Her bendde 11 beyit bulunmaktadır. Ali Râşid Efendi eserini hazırlarken Ziyâ Paşa'nın aynı adlı eserinden etkilenmiştir. Çalışmamızın amacı Terkîb-i Bend metnini araştırmacıların hizmetine sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ali Râşid, Terkîb-i Bend, Safâ'u'l-Kulûb, Nümûne-i Hikmet, Kandiye.

ALİ RAŞİD EFENDİ WHO IS FROM KANDIYE AND HIS TERKİB-İ BEND

Abstract

Ali Raşid Efendi is son of Giritlizade İsmail Efendi. He borned at Kandiye in 1274/1858. He did some jobs at govenment service and died in 25 February 1918. When he worked in Trabzon organijed Salname-i Vilayet-i Trabzon's some serials. Today we have Raşid's three works. Safau'l-Kulub (1307/1889-1890), Nümune-i Hikmet (1312/1894-1895) and Terkib-i Bend (1299/1881-1882). Our works subject is his Terkib-i Bend named work that was printed in Hanya. It is formed 20 stanzas. It has 11 couplets in each stanza. When Ali Raşid Efendi preparing his work he was influenced Ziya Paşa's same named work. Our works aim is put Terkib-i Bend's text at researchers disposal.

Key Words: Ali Raşid, Terkib-i Bend, Safa'u'l-Kulub, Nümune-i Hikmet, Kandiye.

Giriş

1. Ali Râşid Efendi'nin Hayatı ve Edebî Kişiliği

Ali Râşid Efendi, Giritlizâde İsmâil Efendi'nin oğludur. 1274/1858'de Kandiye'de dünyaya gelmiştir. Rüşdî mektebinde okuyup özel hocalardan Buhârî, Dürer, Mültekâ, Aruz, Meanî, Bedi, Beyân, Coğrafya, Hendese, Logaritma, Usul-i Defterî derslerini almıştır.

* Yrd. Doç. Dr.; Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, maltunmeral@bartin.edu.tr

Bulunduğu görevler şunlardır: Kandiye Hukuk Mahkemesi'nde (1289/1872) ve tahrirat kaleminde memurluk, Maarif Meclisi ve Ticâret Mahkemesi fâhrî ve vilâyet Meclis-i Umûmî azalığı, Kastamonu (1299/1882) ve Trabzon Mektûbî Kalemi (1300/1883) mümeyyizliği ve vilâyet gazetesi muharrirliği, Avlonyalı Ferid Paşa'nın valiliğinde (1317/1900) Konya mektupçuluğu ve sadaretinde cemiyet-i rüsumiyye azalığı, Teke Mutasarrıflığında (1326/1908) çeşitli görevler ve Çanakkale Mutasarrıflığında (1329/1911) memurluk. Ali Râşid Efendi 1331/1913'te haksız yere azledilerek Büyükçekmece'de inzivâya çekilmiş ve sıkıntılı günler geçirmiştir. Ulâ sınıf-ı evvelî rütbesine ve birinci rütbe Mecidî ile ikinci rütbe Osmanî nişanlarına sahip olan Râşid, 25 Şubat 1918'de inme inerek vefat etmiş ve Büyükçekmece Kabristanı'na defnedilmiştir (İnal, 2002: 1814; Tuman, 2001: 315).

Tarz-ı atık ile tarz-ı cedîd arasında kendine mahsûs vuzûh u halâvet-i beyâna mâlik bir zât-ı irfân-simât olan (Tâhir, 2000: 215) Ali Râşid, nazmından ziyâde nesriyle meşhurdur. Rumca'nın yanında Arapça ve Farsça'ya aşına olsan şairin *Safâ'u'l-Kulûb*, *Nümûne-i Hikmet* ve *Terkîb-i Bend* dışındaki eserleri zayi olmuştur. (İnal, 2002: 1815)

Ali Râşid'in eserlerine bakıldığında en verimli döneminin Trabzon'da görev yaptığı yıllar olduğu görülmektedir. *Safâ'u'l-Kulûb* ile *Nümûne-i Hikmet* bu dönemde basılmıştır. Bu dönemdeki memuriyetinde aldığı görevle ilgili olarak Râşid, Trabzon vilâyeti ile ilgili sâlnâmelerden bazılarını tertip etmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda bulunan 1286, 1287, 1305 ve 1309 senelerine ait *Sâlnâme-i Vilâyet-i Trabzon*'ları onun tertip ettiği belirtilmiştir. İncelendiğinde Atatürk Kitaplığı'nda kayıtlı 1286 ve 1287 senelerine ait sâlnâmelerde ve İSAM'da kayıtlı olan -1305 ve 1309 tarihli sâlnâmeler hariç- tüm sâlnâmelerde Ali Râşid'e ait herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece 1305 ve 1309 tarihli sâlnâmelerde "Mektûbî-i Vilâyet Mümeyyizi 'izzetü¹' Ali Râşid Efendi ma'rifetiyle tertîb olunmuştur." kaydı bulunmaktadır.²

Eserlerinden anlaşıldığı kadarıyla, nesre daha fazla önem veren ve özellikle hikemî tarzı benimseyen Ali Râşid'in bazı gazetelerde yayımlanmış şiirleri bulunmaktadır. *Son Asır Türk Şâirleri* adlı eser bunlardan birini kaydetmektedir. "Makber-i Mecâzî'den Ser Menzil-i Hakikate İntikal" başlıklı 38 beyitten oluşan bu manzûmenin Ali Râşid'in vefatından otuz altı sene evvel -yani 1882 senesinde- *Tercüman-ı Hakikat*'te dercedildiği yazmaktadır (İnal, 2002: 1817-1820). Bunun yanında Girit'te çıkan "*İntibâh*" adlı gazetede "Girîd" redifli 20 beyitlik bir manzûme bulunmaktadır (Sevgi, 1993: 50-51). Bu şiirin "erbâb-ı kalemde mü'teberân-ı tüccârdan Kandiye A. Râşid Efendi"ye ait olduğu yazılıdır. 1298 senesinde yayınlanan bu

¹ Bu kelime 1305 tarihli *Sâlnâme*'de bulunmamaktadır.

² Gerekli bilgi için bk: *Sâlnâme-i Vilâyet-i Trabzon*. 1305, *Sâlnâme-i Vilâyet-i Trabzon*. 1307.

şiiirin öncesinde verilen bu bilgiler -“mü’teberân-ı tüccardan” kısmı dışında- üzerinde çalıştığımız zata ait olduğunu göstermektedir.

2. Ali Râşid Efendi’nin Eserleri

2.1. Safâ’u’l-Kulûb

Ali Râşid Efendi’nin elimizdeki eserlerine göre mensur olarak basılan ilk kitabıdır. Eser, 1307/1889-1890 yılında İstanbul Mihrân Matbaası’nda basıldığı sırada yazar Trabzon mümeyyiz-i mektûbî-i vilâyet görevindedir. *Osmanlı Müellifleri*’nin “Konya mektûbcusu iken tab’ itdirmişdir.” (Tâhir, 2000: 215) şeklinde verdiği bilgi yanlıştır.

221 sayfa tutarındaki bu hacimli biyografik eser için “Bir İki Söz” başlıklı ilk kısımda yazar şunları söyler:

“Benim tercüme vü te’lîf sûretinde yazılmış olan bu eserim kutb-ı Rabbanî, muhakkik-i bî-müdânî ‘Abdü’l-Vehhâb Şi’rânî’nin -radıya’llâhu ‘anh- *Levâkihu’l-Envârü’l-Kudsiyye fi Menâsibü’l-’Ulemâ ve’s-Süfiyye* nâm ‘Arabü’l-ibâre kitâb-ı müstetâbdan muktebesdir. Hicretin karn-ı tâsî’i ile karn-ı ‘âşiri evâ’ilinde ‘Ümm-i Dünyâ’ diyârında neş’et iden e’azze-i kirâm u ‘ulemâ-yı benâmdan seksen beş zâtın terâcüm-i ahvâlini hâvî olan bu eser-i nâçîzânemin tarz-ı tahrîrindeki letâfet cihetiyle değil mevzû’undaki kudsiyyet hasebiyle mazhar-ı rağbet ü i’tibâr olabileceğini ümîd idersem temennî-i muhâl itmiş olmam i’tikâdayım.” (Râşid, 1307: 4-5).

Yazar, hicretin 9 ve 10. asırları arasında Mısır’dan yetişen 85 âlim, şeyh ve arifi eserine kaydetmiş, şahısları manevi ve irfani boyutları ile ele almış, varsa eserleri hakkında bilgiler vermiştir. Şahısların ismi başlık olarak kaydedilirken memleketine ve mezhebine dikkat çekilmiştir.

2.2. Nümûne-i Hikmet

Ali Râşid’in Trabzon mektûbî mümeyyizi olduğu sırada basılan diğer eseridir. 1312/1894-1895 yılında Trabzon Vilâyet Matbaası’nda basılmıştır. Râşid’in Trabzon Gazetesi’nde tefrika ettiği yazılarının bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. 151 sayfadır.

“İfâde-i Mahsûsa” başlıklı ilk bölümde eserini yazma sebebini şöyle açıklar:

“‘Âcizâne birkaç senedir hıdmet-i tahrîriyesinde bulunduğum Trabzon Gazetesi’ne bir vaktten beri derc itmekte ve bundan sonra da ilâ mâşaa’llâh neşrine devâm itmek ‘azmini beslemekde olduğum ‘cümel-i hikemiyye-i ‘Arabiyye’ tercümelerinin öyle gazete yaprakları üzerinde perâkende vü perîşân kalarak mavh-âbâd-ı nisyân olması yazık olacağından bunların bir de

kitâb şekline konulması münâsib olacağını ba'zı zevât ihtâr buyurdılar... Bu ihtârı 'âdetâ emr sûretinde telakkîye olan mecbûriyet-i ihtirâm-kârânem iyi-kötü emek sarfıyla vücûda gelmiş bir eserin âfet-zede-i fenâ olmasına kâ'il olmamak gibi her muharririn gönlünde hükm süren hiss-i tabî'îyi uyandırmış olduğundan şimdiye kadar neşr olunan bi-lutfihi te'âlâ bundan böyle de neşr olacak olan parçaların bir de şöyle kitâb şeklinde neşrine karar verdim." (Râşid, 1312: 2-3).

Kitabın dış kapağında "cüz'-i evvel", iç kapağında "cild-i evvel" yazmaktadır. Yukarıda yer verilen açıklamalar da dikkate alındığında eserin devamının da olması gerektiği düşünülmektedir. Ancak araştırıldığında kütüphane kayıtlarında ve kaynaklarda bu eserin diğer cilt veya ciltleriyle ilgili bilgi bulunmamaktadır. Bu da şu sonucu doğurur ki -varsa- sonraki tefrikalar kitap olarak basılmamış ya da basılan cilt veya ciltler henüz gün ışığına çıkmamıştır.

Eser ile ilgili Râşid'in şu kaydı önem arz etmektedir:

"Her cümel-i hikemiyye birer makâle-i müstakile hükmünde olup mâ-kâbiline mâ-ba'dına irtibâtı olmadığından aralarında tekaddüm ü te'ehhür gibi usûl-i teşrifât cârî olmayacak ve binâ'en 'aleyh gazete ile en evvel neşr edilmiş olan bir cümle-i hikemiyye ihtimâl ki şu kitâbda en sonra nâ'il-i mevki'-i kabûl olacaktır." (Râşid, 1312: 3).

Yazar eserini hazırlarken önce açıklayacağı cümlenin Arapça aslına yer vermiş ardından Türkçe anlamını kaydetmiştir. Sonra da o cümleyi farklı yönlerden açıklama gayretine düşmüştür. Kitapta açıklanan cümle sayısı ise 25'tir.

2.3. Terkîb-i Bend

Ali Râşid'in gazetelerde yayımladığı -ulaşabildiğimiz- iki şiiri dışında Terkîb-i Bend namında manzum bir eseri olup 1299/1881-1882 yılında Hanya'daki Mekâtib-i İslâmiye Matbaası'nda basılmıştır. Eser 20 bendden oluşmaktadır. Her bend 11 satır olmakla birlikte her bend bir sayfa teşkil etmektedir. Mef'ûlü/Mefâilü/Mefâilü/Feülün kalıbıyla yazılmıştır. 19. bendin son beyti Arapçadır.

Araştırmacılar (Örnek olarak; Gülhan, 2010: 70; Alptekin, 2013: 441) Coşkun Ak'ın verdiği bilgiyi (Ak, 2001: 50-51) temel alarak Ali Râşid'in Bağdatlı Rûhî'nin Terkîb-i Bendi'ne nazîre kaleme aldığını belirtmişlerdir. Eserin biçim ve muhtevasına bakıldığında Rûhî'den ziyâde Ziyâ Paşa'nın Terkîb-i Bend'ine (Nazîf, 1925: 134-146) nazire olarak yazıldığı anlaşılmaktadır. Ali Râşid'in Ziyâ Paşa'da olduğu gibi bendleri 11 beyitten oluşturması, hikemî unsurları Paşa'nın söyleyiş tarzında ve sık sık onun kelimeleri ile kullanması ve Ziyâ Paşa'nın 12 bendde kullandığı 6 ayrı kafiye ve redifi (-ândır, sanursın, 'âlem, -âhî, -âdan, -âyız)

kullanması düşüncemizi destekler niteliktedir. Aşağıdaki örnek beyitler ise Râşid'in Paşa'dan etkilenme derecesini göstermektedir ve bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Ziyâ PaşaI. Bend 1. Beyit

Sâkî getir ol bâdeyi kim mâye-i cândır
Ârâm-dih-i 'akl-ı melâmet-zedegândır

IV. Bend 1. Beyit

Bir katre içen çeşme-i pür-hûn-ı fenâdan
Başın alamaz bir dahi bârân-ı belâdan

IV. Bend 11. Beyit

İdrâk-i me'âlî bu küçük 'akla gerekmez
Zîrâ bu terâzü o kadar sıkleti çekmez

VII. Bend 3. Beyit

Çok mukbili gördüm ki güler içi kan ağlar
Handân görinen herkesi hurrem mi sanursın

Ali RâşidI. Bend 1. Beyit

Sâkî getir ol bâdeyi kim neş'e-resândır
Her katresi erbâb-ı dilin cânına cândır

V. Bend 2. Beyit

Âzâde-ser olmaz bu sitem-hânede kimse
Sehm-i gam u endîşe-i bârân-ı belâdan

I. Bend 8. Beyit

Mîzân-ı 'ukûle sığamaz hikmet-i Mevlâ
Bu sıkleti dağlar çekemez hayli girândır

XVII. Bend 4. Beyit

Handân olur ammâ içi pür-hûn-ı elemdir
Mesnedde olan mukbili hurrem mi sanursın

Ali Râşid Efendi'nin "Zerrât-ı cihân tîr-i kazâya hedef olmuş" (Râşid, 1299: 5) mısraı ile Ziyâ Paşa'nın Tercî-i Bend'indeki "Zerrât cümle tîr-i kazâya nişânedir" (Nazîf, 1925: 121) mısraının benzerliği de ilgi çekicidir.

Eserin muhtevasına bakıldığında dünyanın geçiciliği, zamandan şikâyet, Allah'ın varlığı gibi konular işlenmektedir. Bu konular işlenirken genellikle okuyucuya seslenme üslubu kullanılmaktadır.

O'na göre Allah'ın gizli nice hikmetleri vardır ve bunu görmek için dünyanın safa ve zevkinden geçmek gerekir. Hiçbir şârih veya vâsıf Allah'ı ve onun hikmetlerini açıklayamaz.

İdrâk idemez 'akl-ı beşer sırrını yâ Rab

Şerh eyleyemez vasfını bir şârih ü vâsıf (III/4)

İnsanların nefislerinin hoş isteklerinden vazgeçmelerini, adalet ile hükmetmelerini, ilim ve irfan sahibi olma yolunda çalışmalarını, bu dünyadaki asıl görevin aşk ve sevgide eser vermek olduğunu bilmelerini anlatır. Kalıcı olmanın sırrını şöyle açıklar:

Tâ haşre kadar yâd olunur merd-i sühan-ver

Dâ'im kalur ehl-i hünerin nâmı mu'ammer (VII/11)

Zaman, kendisinden şikâyet edilecek bir duruma gelmiştir. Çünkü dönemin şartları olumsuz yönde gelişmiş ve değişmiştir. Hakikatler yalan, cahiller âlim, gafiller ise kâmil olarak kabul edilmektedir.

Ehl-i hüner ü dânişi tahkîr idiyorlar

Hakkı bu zamân 'aksine tefsîr idiyorlar (V/6)

Râşid'e göre çarhın gidişi mestâneye hatta dîvâneye, erbâb-ı fenâ şu'le-i pervâneye, bî-çârelerin sînesi vîrâneye, merd-i hakîmin sözü dür-dâneye, erbâb-ı dilin derûnu peymâneye, âdâb-ı mahabbetde kusur eyleyen ahbâb bîgâneye, hikmete ve akla uymayan söz köhne bir efsâneye, bezm-i fenâ bir tehî hum-hâneye, hâme-i ta'riz kâkül-şiken-i dilber olan şâneye benzer. Sonunda şu soruyu sorar:

Bin şekle girer reng-i hayâlinde bekâ yok

Gerdûn bu garîb şekl ile âyâ neye benzer (X/10)

Eserinin sonunda kendisini şâ'ir-i şûrîde-edâ olarak kabul eden Râşid, bu şiirin erbâb-ı kalem tarafından hoş karşılanmasını umar.

Erbâb-ı kalemden umarız hüsn-i telakkî

Biz mu'tasım-ı dâmen-i 'avf-ı üdebâyız (XX/10)

Terkîb-i Bend³

mef'ûlü/mefâilü/mefâilü/feûlün

[I. Bend s. 2]

- 1 Sâkî getir ol bâdeyi kim neş'e⁴-resândır
Her katresi erbâb-ı dilin cânına cândır
- 2 Sâkî yetiş imdâdına Allâh için olsun
Zîrâ feleğin gerdiş-i nâ-sâzı yamandır
- 3 Boş turmasun elden ele devr eylesün akdâh
Sahbâ getirin mest olayım ân bu ândır
- 4 Esrâr-ı hakîkât olamaz herkese rûşen
Hakkın nice hikmetleri vardır ki nihândır
- 5 Kâbil olamaz kâl ile takrîr-i serâ'ir
Erbâb-ı dilin söylediği başka lisândır

³ Çeviri yazı hazırlanırken tam transkripsiyon uygulanmamış, uzun ünlüler (^), ayın harfi (') ve hemze (') gösterilmiştir.

⁴ Bursalı Mehmed Tâhir, bu kelimeyi “neşve” şeklinde kaydetmiştir. bk. Bursalı Mehmed Tâhir, (2000). *Osmânî mü'ellifleri C. II*. (Hazırlayanlar: Mustafa Tatçı-Cemal Kurnaz). Ankara: Bizim Büro Yayınevi. 215.

- 6 Çeşm-i dil-i âgâha bu 'âlemde serâser
Esrâr-ı şu 'ûnât-ı İlâhiyye 'ayândır
- 7 Birdir mütegayyir olamaz asl-ı hakâyık
Yek tavr-ı bekâ olmayan ahvâl-i zamândır
- 8 Mîzân-ı 'ukûle sığamaz hikmet-i Mevlâ
Bu sıkleti dağlar çekemez hayli girândır
- 9 Varken sana temyîz gibi rehber-i vicdân
Vâdî-i dalâletde dolaşmak hezeyândır
- 10 Ref' oldı nikâb ser-te-ser ehadiyyet
Keşşâf-ı ezel perde-ber-endâz-ı gümândır
- 11 'İbretle bakın sun'-ı Hudâ-yı müte'âle
Hayrân olamaz mı bu temâşâ-yı kemâle⁵

[II. Bend s. 3]

- 1 Bir özge belâdır elem-i hançer-i 'âlem
Sabr-efgen olur sadme-i rûz-âver-i 'âlem
- 2 Zî-rûhsa hakikatde hatar-gâh-ı fenâdır
Sûretde müzeyyen görünen pister-i 'âlem
- 3 Dâğ-efgen olur sîne-i erbâb-ı kemâle
Devr ü revîş-i bü'l-'aceb-i mihver-i 'âlem
- 4 Bin dürlü 'acâyib getirir mehd-i zuhûra
Tek durduğı yok subh u mesâ mâder-i 'âlem
- 5 Besdir sana bu eldeki sermâye-i 'irfân
Nâdâna şeref virmedi sîm ü zer-i 'âlem
- 6 Birgün doğacak şems-i cihân-tâb-ı hakikat
Birdenbire bînâ olacak a'ver-i 'âlem
- 7 'Ummân-ı fenâ ka'rına dalmakdadır eşyâ
Yâ Rab ne geniş merci' imiş masdar-ı 'âlem
- 8 Lâ-büdd irişür gâyete her mebde'-i hâdis
Tenhâ kalacak bir gün ola kişver-i 'âlem
- 9 Birgün çözüdür 'ukde-i cem'iyet-i eşyâ
Kalmaz ebedî mihr ü meh ü ahter-i 'âlem
- 10 Bir mest-i ser-efgende-i lâ-ya'kıla benzer
Seyrinde edâsında kad-i⁶ hod-ser-i 'âlem

⁵ Bursalı Mehmed Tâhir, bu beyiti "Hayrân olur elbet bu temâşâ-yı kemâle" şeklinde kaydetmiştir. *bk.* Bursalı Mehmed Tâhir, *age.* 216.

- 11 'Âkil ana dirler ki alur gayrdan 'ibret
Ammâ ki gerek 'ibret için çeşm-i basiret

[III. Bend s. 4]

- 1 Yâ Rab olamaz kimse senin sırrına vâkıf
İdrâk idemez hikmetini hiç bir 'ârif
- 2 Mir'at-ı safâ-yı sıfatındır bütün eşyâ
Senden gelür eşyâya bu reng-i mütehâlif
- 3 Bürhân-ı bekâdır sana 'ulviyyet-i şânın
Zât u sıfatın vasf-ı kademde müterâdif
- 4 Yağma-ger-i hân-ı ni'amındır bütün 'âlem
Cûd u keremin arz u semâda müte'ârif
- 5 Nûr-ı nazarın mâye-i feyz-i ezelîdir
Nâm-ı keremin fâtihatü'l-hayr-ı 'avâtıf
- 6 Feyz ü ferî senden alır a'râz u cevâhir
Sensin yine sen menba'-ı envâr-ı letâyif
- 7 'Allâm-ı guyûbsun ki senin 'ilmine nisbet
Bir zerre değil zâhir olan 'ilm ü me'ârif
- 8 Fermânına râm oldu ne varsa yaradılış
Hâ'il olamaz hükmüne bir emr-i muhâlif
- 9 Evsâf-ı kemâl sende mükemmeldir İlâhî
Noksân u ziyâdet ana olmaz mütesâdif
- 10 İdrâk idemez 'akl-ı beşer sırrını yâ Rab
Şerh eyleyemez vasfını bir şârih ü vâsıf
- 11 Bâb-ı kereminden bizi dûr itme İlâhî
Olduksa da âlûde-i çirk-âb-ı menâfî

[IV. Bend s. 5]

- 1 Yok zerre nişânı feleğin mihr ü vefâdan
Ümmîd-i rehâ itme bu cellâd-ı kazâdan
- 2 Âzâde-ser olmaz bu sitem-hânedede kimse
Sehm-i gam u endîşe-i bârân-ı belâdan
- 3 Zerrât-ı cihân tîr-i kazâyâ hedef olmuş
Sâlim geçemez kimse bu pehnâ-yı fenâdan

⁶ Vezne uygun olması amacıyla "kadd-i" kelimesi "kad-i" şeklinde okunmuştur.

- 4 Mahlûkî bırak Hâlık'a tefviz-i umûr it
Ümmîdini kesme kerem ü lutf-ı Hudâ'dan
- 5 Sen kendini bil mebde'-i 'irfân sana sensin
Âgâh olasın birgün ola sırr-ı hafâdan
- 6 Nâz u sitem-i yâri çeker şevk ile 'âşık
İzhâr-ı şikâyet idemez cevri ü cefâdan
- 7 Tathîr-i zavâhir ile olma mütekayyid
Pâk itmeğe bak gönlünü evsâh-ı riyâdan
- 8 Vâsıl olamaz menzil-i maksûd-ı kemâle
Geçmezse kişi merhale-i fakr u gınâdan
- 9 Ben er diyemem râm olana müştehiyâta
Ayrı er isen meşgale-i nefsi ü hevâdan
- 10 Râhat yaşamış var mı bu zindân-ı belâda
Hiç var mı eser 'âlem-i fânide safâdan
- 11 Allâh'a sığın geç bu cihânın kederinden
Hıfz eylesün Allâh seni şerr ü zararından

[V. Bend s. 6]

- 1 Meftûn olamaz mı gönül ol cilve-i yâre
Çekdikçe o sîmîn teni tenhâda kenâre
- 2 Zülf-i siyehi safha-i ruhsârına inmiş
Gösterdi şebîn zulmetini nûr-ı nehâre
- 3 Vicdân gibi yokdur sana mîzân-ı hakikat
Hem-denki olamaz doğrusı bir şey bu 'âyâra
- 4 Âteş gibi etrâfa 'alev saçma mekîn ol
Saldırma bu hiddetle amân herkesi nâre
- 5 Yağma idiyor pertev-i feyz-i dili gaflet
Daldırma Hudâ 'aşkına şu hırsız dâra
- 6 Bir heykel-i bî-cân gibidir yerde dikilmiş
Ten-perveri teşbîh iderim seng-i mezâra
- 7 Mahkûm-ı kavânîn-i kazâdır bütün eşyâ
Fermân-ı kader böyle imiş yok buna çâre
- 8 Hâtır-şiken olma sana lâzım mı bu 'âdet
Urma o kadar şiddet ile her dil-i zâre

- 9 Her dem gelecek mi sana bu düşeş-i ikbâl
Aldanma bu oynak feleğin atdığı zara
- 10 Kim girdise bâzâr-ı fenâyâ zarar itmiş
Sermâye-i 'irfânı sebep oldu hasâra
- 11 Ehl-i hüner ü dânişi tahkîr idiyorlar
Hakkı bu zamân 'aksine tefsîr idiyorlar

[VI. Bend s. 7]

- 1 Her zerre birer cilve-geh-i sun '-ı Hudâ'dır
Her çehrede esrâr-ı Hudâ cilve-nümâdır
- 2 Kalbin uyanık olmalı gaflet beri dursun
Kim nûr-ı yakîn çeşm-i dile kuhl [ü] cilâdır
- 3 Düşdün ele sen kendini kurtarmayacaksan
Feryâdını dinler mi bu cellâd-ı kazâdır
- 4 Girdâbına kim düşdüse nâ-bûd olur elbet
Bu 'âlem-i mihnet-zede 'ummân-ı fenâdır
- 5 Nâdir bulunur yâr-i muvafık bu zamânda
Ağyâr ile ülfet ise bir özge belâdır
- 6 Tab'ında vefâ kalmadı ebnâ-yı zamânın
Da'vâ-yı muhabbet kurı bir nâm u edâdır
- 7 Nâkıs çekemez kâmilî kâmil ana düşmez
Erbâb-ı kemâlin sebep-i mahvı zekâdır
- 8 'İbretle bakan şûriş-i ahvâl-i cihâne
Hengâme-i mahşer dise elbette becâdır
- 9 Ta'bir-i hamîyyet ile lafz-ı medenîyyet
Parlak görünür şivede ammâ ki riyâdır
- 10 Râhat geçinür gam yimez erbâb-ı tevekkül
Bî-fâ'ide endîşelerin mahz-ı hatâdır
- 11 Tedbîr ü tekâpû ile ikbâl ele girmez
Lâkin yine bî-sa'y u 'amel mâl ele girmez

[VII. Bend s. 8]

- 1 Ebnâ-yı zamânın dili pür-derd ü elemdir
Zîrâ feleğin kâ'ide-i devri sitemdir
- 2 Bir yâd-ı hazîn andırıyor geçmişi şimdi
Mâzî denilen şey bize nisbetle 'ademdir

- 3 Her bir varak-ı kemteri bir nüsha-i 'ibret
Gerdûn ne 'aceb mekteb-i 'îrfân u hikemdir
- 4 Her ferd bulur bunda nasîb-i ezeli'sin
Bu hâk-i fenâ menşe'-i ahvâl-i ümemdir
- 5 Sâ'at gibi işler duramaz vakti şaşırılmaz
Çarhın duracak vakt-i hevel-nâki ne demdir
- 6 'İrfân u fazîlet şeref-i nev'-i beşerken
Şimdi bu şeref tâbi'-i dînâr u diremdir
- 7 Hâk-i kadem ol mâye-i aslîye nazar kıl
Gâfildir o kim mâ'il-i dârât u haşemdir
- 8 Nefse uyarak hakkı kabul itmeyen âdem
Bil sen ki anın rütbe-i mâhiyeti kemdir
- 9 Sermâye-i ta'n olsa da nâdâna hüner-ver
Nezd-i 'urefâda o pesendîde şiyemdir
- 10 Tahsîl-i kemâlâta çalış nâdire-dân ol
En başlu meziyyet sana âdâb-ı kalemdir
- 11 Tâ haşre kadar yâd olunur merd-i sühan-ver
Dâ'im kalur ehl-i hünerin nâmı mu'ammer

[VIII. Bend s. 9]

- 1 Tenden geçerek 'âlem-i ma'nâya sefer vir
İm'ân ile âsâr-ı tecellîye nazar vir
- 2 Dalma o kadar hâb-ı girâna ne bu gaflet
Çeşm-i dile feyz ü fer-i feryâd-ı seher vir
- 3 Vakf-ı nazar it hikmet-i âsar-ı vücûda
Sırr-ı ezele vâkıf isen gel de haber vir
- 4 Sakla güher-i râzı sadeh-hâne-i dilde
Ağyâr eline virme sakın sırrını ser vir
- 5 'Aks-i revîş-i çarh ile olma mütegayyir
'İrfân u mekânet ile etvârına fer vir
- 6 Pervâne-sıfat şem'-i şeb-ârâ-yı cemâle
Ser-tâ-be-kadem 'âşık isen cân u ciğer vir
- 7 Kürsîde gururlanma Hudâ çünkü Gayûr'dur
Vâ'iz ko riyâyı bize bir ders-i 'iber vir

- 8 Da'vâ-yı mücerredle pek uğraşmağa gelmez
Sıdkın var ise 'aşk u mahabbetde eser vir
- 9 Düşme feleğin dâmına bir noktada durma
Daldan dala gez tâ'ir-i tedbîrine per vir
- 10 Erbâb-ı hüner devha-i bâr-âvere benzer
Nahl-i edeb ol bâğ-ı fazîletde semer vir
- 11 Gayretle olur her ne olursa bu cihânda
Takdîr olunur zikr-i terakkî bu zamânda

[IX. Bend s. 10]

- 1 Bir dâne için dâma düşer mürğ-ı hevâyî
Bülbül çekiyor bir gül için derd-i nevâyî
- 2 Tesmîm idilür zehr-i havâdisle 'anâsır
Ta'lim idiyor hikmet-i tıb derde devâyî
- 3 Kürsîde okur hürmetin ammâ yine vâ'iz
Nefsinde mübâh 'add idiyor ahz-ı ribâyî
- 4 Zâhid arıyor gökde hilâl-i Ramazânı
Râsıd getirir pâyına ecrâm-ı semâyî
- 5 Göz var ki görür asgar-ı zerrât-ı nihânı
Göz var göremez azher-i âyât-ı Hudâ'yı
- 6 İnsân viriyor cânını nâmûsa mukâbil
Nâdân satıyor bir pula nâmûs u hayâtı
- 7 Gâfil bulunur râzı değil hükm-i kazâya
Kâmil bulunur kendi arar derd ü belâyı
- 8 'Âbid çekilüp secde-i Rahmân'a kapanmış
Mülhid tanımaz kıble-i minhâc-ı hüdâyî
- 9 Fâzıl yatıyor üstüne bir eski hasîrin
Câhil atıyor altına kemhâ-yı safâyı
- 10 Hâ'in dinilür nâsıh-ı hak-gûy-ı emîne
Şâyeste-i tasdîk olur akvâl-i mürâyî
- 11 Yâ Rab ne garîbdir bu temâşâ-yı tecellî
Bir hâl ile herkes mütecellî mütesellî

[X. Bend s.11]

- 1 Çarhın gidişi hâlet-i mestâneye benzer
Mestâne değil 'âdeta⁷ divâneye benzer

⁷ Bu kelime vezin gereği "'âdetâ" değil "'âdeta" şeklinde okunmuştur.

- 2 Ser-tâ-be-kadem şem'-i mahabbetde yanarlar
Erbâb-ı fenâ şu'le-i pervâneye benzer
- 3 Pîrâye-i gûş it sühan-ı hikmeti zîrâ
Her merd-i hakîmin sözi dür-dâneye benzer
- 4 Bin dürlü belâ nâzil olur ehl-i kemâle
Bî-çârelerin sînesi vîrâneye benzer
- 5 Erbâb-ı dilin dîde-i pür-hûn-ı derûnı
Her dem boşanur bir dolu peymâneye benzer
- 6 Âdâb-ı mahabbetde kusûr eyleyen ahbâb
Hem-bezm olıcak olsa da bîgâneye benzer
- 7 Bir söz ki değil hikmet ü 'akla mütevâfık
Hâyîde-edâ köhne bir efsâneye benzer
- 8 Hayfâ dökülüp kalmadı hiç bâde-i şevki
Bu bezm-i fenâ bir tehi⁸ hum-hâneye benzer
- 9 Ol hâme-i ta'rîz ki cessâs-ı hatâdır
Kâkül-şiken-i dilber olan şâneye benzer
- 10 Bin şekle girer reng-i hayâlinde bekâ yok
Gerdûn bu garîb şekl ile âyâ neye benzer
- 11 'Âdî görünür dîde-i nâdâna bu dünyâ
Her sûret-i pür-hikmeti şâyân-ı temâşâ

[XI. Bend s.12]

- 1 Erbâb-ı hevâ neş'e için bâde ararlar
Def'-i gamı keyfiyyet-i sahbâda ararlar
- 2 Tavr u harekâtında bekâ var mı sipihrin
'Ukbâda olan şeyleri dünyâda ararlar
- 3 Câmîd gibi cânsız durur erbâb-ı atâlet
Bî-sa'y u 'amel süfre-i âmâde ararlar
- 4 Anlar ki değil 'umk-ı nazar feyzine mâlik
Dürr ü güheri sâhil-i deryâda ararlar
- 5 Haysiyyet-i zâtiyye müsemâmâda aranmış
Kadr ü hüneri şöhret-i esmâda ararlar
- 6 Mahviyyet iken eşref-i 'unvân-ı meziyyet
Şân u şerefi rütbe-i bâlâda ararlar

⁸Bu kelime vezin gereği "tehi" değil "'tehi" şeklinde okunmuştur.

- 7 Âlûde-i evhâm olan erbâb-ı tasavvur
Mâhiyet-i eşyâyı heyûlâda ararlar
- 8 Mefkûd gibidir çeşm-i taharrîde basîret
Nûr-ı nazarı dîde-i a' mâda ararlar
- 9 Âsâr-ı fenâ ortada zâhir görünürken
İmkân-ı bekâ suret-i eşyâda ararlar
- 10 Sa'y itmeğe vâ-beste iken nakd-i ma'îşet
Sîm ü zeri keyfiyyet-i kimyâda ararlar
- 11 Her gözde birer başka nazar var mütebâyin
Her mes'elede fikr-i tehâllûf müte'âyin

[XII. Bend s. 13]

- 1 Evhâmdır 'akl-ı beşerin asl u esâsı
Bürhân-ı hakîkat olamaz zann u kıyâsı
- 2 Mümkün olamaz 'akl ile tağyîr-i tabî'at
Toplansa da bir yere cihânın 'ukalâsı
- 3 Hâmî-i hukûk olmak için cilve-ger olmuş
Her yerde mukaddes tutulan fikr-i siyâsî
- 4 Dünyâdaki erbâb-ı 'ukûl bir yere gelse
Bir noktada cem' eyleyemez meslek-i nâsı
- 5 Müdhiş görünür 'illet-i sevdâ-yı ta'assub
Bu hasteliğin hiç bulunmaz mı devâsı
- 6 Fuşş işleyenin fâhiş olur nefesine zulmü
Hakkın buna yokdur bilesin emr ü rızâsı
- 7 Mâhiyyet-i a' mâline nisbetle kişinin
Tertîb olunur 'adl ile mikdâr-ı cezâsı
- 8 'Ukbâyı gözet olma ser-üftâde-i minnet
Bir varlığa kim yok anın imkân-ı bekâsı
- 9 Sâkîsi ecel bâdesi zehr-âb-ı fenâdır
Bu mey-kedenin var mı 'aceb zevk ü safâsı
- 10 Terk it ta'amı bir kurı ekmek seni besler
Mâlin çok olur dağdağa-i derd ü belâsı
- 11 Doymaz mı gözün sende bulunmaz mı kanâ'at
Bu hirs ile dünyâda yanaşmaz sana râhat

[XIII. Bend s.14]

- 1 Bir mebde' -i aslîye döner cümle mebâdî
Tefsîr iderim işte sana sırr-ı ma'âdî
- 2 Bu 'aciz ile kâbil midir idrâk-i hakâyık
Tevfik-i Hudâ olmasa her dem bize hâdî
- 3 Dillerde gezer ise de 'unvân-ı mahabbet
Îfâ idecek var mı bugün resm-i vedâdî
- 4 Temyîz idecek fikr ü nazar yok da anınçün
Bir pula virirler güher-i sıdk u sedâdî
- 5 Bir başka usûl üzredir âheng-i 'umûmî
Ahkâm-ı zamândır bunun îcâdına bâdî
- 6 Âsâyiş ü emniyyet ararsan bulamazsın
Bin dürlü fiten kapladı âfâk-ı bilâdî
- 7 Zehr-âb-ı elemdir feleğin sundığı bâde
Bu bezm-i fenâda yok imiş neş'e-i şâdî
- 8 Hakkı unudup ziynet-i dünyâyâ taparlar
İfsâd idiyor tûl-i emel fikr-i 'ibâdî
- 9 Başka yola sapmış gider efkâr-ı zamâna
Doğru yol iken eğri sanur râh-ı reşâdî
- 10 Tefsîr olunur 'aksine ahkâm-ı 'adâlet
Tervîc idiyorlar 'alenen fikr-i fesâdî
- 11 Mebnâ-yı 'ilimdir bize kânûn-ı şerî'at
Meydânda durur işte bu bürhân-ı hakîkat

[XIV. Bend s.15]

- 1 Bu bezm-i fenâ doğrusı bir dâr-ı mihendir
Her kûşesi bir şu'le-geh-i nâr-ı fitendir
- 2 Sad-pâre ider sâgar-ı ser-şâr-ı safâyı
Gerdûn mu bu yâ muğbeçe-i şîşe-şikendir
- 3 Sâhil-res-i maksûd oluyor fikr-i taharrî
Tevfik-i Hudâ keştî-i tedbîre dümendir
- 4 Câh-ı şerefe döndüğü var çâh-ı belânın
Ammâ ki gönül mu'tekif-i beyt-i hazandır
- 5 Dâna ile nâdân olamaz kâbil-i ülfet
Erbâb-ı hüner dîde-i nâdâna dikendir

- 6 Ehl-i hasedin çehresi her dem mütegayyir
Yârân-ı safâ zevk idiyor dâ'ima⁹ şendir
- 7 Söz olmalıdır hikmet-i efkâre mukârin
Mi'yâr-ı edeb sûret-i terkîb-i sühandır
- 8 Nefsinle savâş düşmen-i bed-hâhını râm it
Mağlûb-ı irâdât-ı hevâ zümre-i zendir
- 9 Dünyâda kalur topladığın mâl-ı firâvân
Kabre gelecek var ise bir parça kefendir
- 10 Ma'dûm oluruz yok bize imkân-ı selâmet
Bâkî kalacak var ise bir nâm-ı hasendir
- 11 Dünyâ bize mâl olmadı biz bunda garîbiz
Kahr-ı nazar-ı mevt-i sebük-pâya karîbiz

[XV. Bend s.16]

- 1 Bir zerre kadar feyz-i safâ var mı bu yerde
Sermâye-i ârâm u sükûn kalmadı serde
- 2 Bin dürlü hakâyık geçiyor pîş-i nazardan
Hâ'il olur idrâkimize gözdeki perde
- 3 Mîzân-ı hakîkat olamaz dîde-i zâhir
Nûr-ı ezeli olmalıdır kalb-i beşerde
- 4 Bir hayli uzundur bu bizim gitdiğimiz yol
Envâ'-ı metâ'ib bulunur tûl-i seferde
- 5 Meydâna dökülmüş nice ahvâl-i garîbe
Bir bir çıkıyor her ne ki gelmişse haberde
- 6 Zâhir oluyor suret-i eşyâda mü'essir
Meşhûd oluyor sun'-ı Hudâ nefis-i eserde
- 7 Tedbîr-i beşer olsa da hiç olmasa birdir
Elbette olur her ne ki var hükm-i kaderde
- 8 Hüsrânda kalur uykuya dalmış uyuyanlar
Taksîm olunur feyz-i Hudâ vakt-i seherde
- 9 Evhâm ile tağyîr olunur şîm-i hakîkat
Bin dürlü delâ'il duruyor pîş-i nazarda
- 10 Gözden boşanur menfezi yok başka derûnun
'Aşkın eseri zâhir olur dîde-i terde

⁹ Bu kelime vezin gereği "dâ'imâ" yerine "dâ'ima" okunmuştur.

- 11 Bak dîde-i 'ibretle bedî'ât-ı vücûda
Vâkıf olasin hikmet-i âsâr-ı şühûda

[XVI. Bend s. 17]

- 1 Birgün atacaklar seni de zîr-i zemîne
Ev halkı bütün başlayacak âh u enîne
- 2 Hâl u 'amelinden seni elbette sorarlar
Hüsrân sana buğz itmiş isen dîn-i mübîne
- 3 Meydânda durur 'urve-i vüskâ-yı şerî'at
İhlâs ile el uralı bu habl-i metîne
- 4 Yoldan çıkarır âdemi yârân-ı hevâyî
Gaflet ile bak düşmeyesin sû'-i karîne
- 5 Vâsıl olayım dersen eger menzil-i Hakka
Gitme reh-i nâ-reste-i şeytân-ı le'îme
- 6 İnsâf u 'adâlet ile hüküm itmeli hâkim
Rabt itmelidir hükmini bir re'y-i rezîne
- 7 Kalbinde uyandırmağa bak zikr-i Hudâ'yı
Nâ'il olasin meş'ale-i nûr-ı yakîne
- 8 Çarhın bize yağdırdığı mihnetlere karşı
Âhen gibi saht olmalı âdemdeki sîne
- 9 Mahzûn bulunur dâ'ima¹⁰ her merd-i dil-âgâh
Rahmetle bakar çeşm-i Hudâ kalb-i hazîne
- 10 Elbette bulur yaptığının mislini zâlim
Mazlûmların âhı çıkar 'arş-ı berîne
- 11 Tevfikini bahş it bize yâ hazret-i Allâh
Nûr-ı nazar-ı himmetini kıl bize hem-râh

[XVII. Bend s. 18]

- 1 Her bâde-keş-i bed-güheri Cem mi sanursın
Her dem içilen zehr-i gamı dem mi sanursın
- 2 Bundan yüce Hakkın nice 'âlemleri vardır
Bu 'âlem-i dîn-perveri 'âlem mi sanursın
- 3 Mikyâs olamaz sîretine sûreti şahsın
Her âdemi insân-ı mükerrerem mi sanursın

¹⁰Bu kelime vezin gereği “dâ'imâ” değil “dâ'ima” şeklinde okunmuştur.

- 4 Handân olur ammâ içi pür-hûn-ı elemdir
Mesnedde olan mukbili hurrem mi sanursın
- 5 Gel kûşe-i vahdetde safâ-yâb-ı huzûr ol
Bu kûşeyi siccîn-i cehennem mi sanursın
- 6 Lâ-yuhtî değilsen ne kadar olsa kemâlin
Her söylediğin sözleri mülhem mi sanursın
- 7 Ehl-i dil olur nâtk-ı esrâr-ı hakîkat
Kendin gibi sen herkesi ebkem mi sanursın
- 8 Bir akçeye bin kerre satar cevher-i dînin
Açgözlü olan hâ'ini Hâtem mi sanursın
- 9 Rûhu'l-kudüs-i hikmeti her tab' doğur[a]maz
Sen her zeni hem-rütbe-i Meryem mi sanursın
- 10 Gelmez mi 'aceb yâdına feryâd-ı kıyâmet
Bir günlük olan varlığı her dem mi sanursın
- 11 Elbette döner merci'-i aslîsine hâdis
Allâh kalur bes ki odur Hâlık u Vâris

[XVIII. Bend s. 19]

- 1 Bu muğber-i vîrân-ı fenâ reh-güzerimdir
Zîrâ ki benim mebde'-i seyr ü seferimdir
- 2 Evvel gücenirdim feleğe şimdi gücenmem
Bildim ki ne gelse bana hüküm-i kaderimdir
- 3 Pinhân olamaz mekmen-i dilde eser-i 'aşk
Keşşâf-ı hafâyâ-yı derûn çeşm-i terimdir
- 4 Ben olmadım ahvâl-i perîşânıma bâ'is
Bunlar bana mîrâs-ı kadîm-i pederimdir
- 5 Bülbül gibi feryâd ile takrîre ne hâcet
Esrâr-ı dili fâş iden âh-ı seherimdir
- 6 İm'ân ile her dem bakarım nüsha-i kevne
Her bir varakı meşhed-i fikr ü nazarımdır
- 7 Ol bâde ki câm-ı feleği âteşin eyler
Bir katre-i seyyâle-i hûn-ı ciğerimdir
- 8 Bî-çâre gönül bir gün ola şâd olacak mı
Hengâme-i ye'sim bu tükenmez kederimdir
- 9 Kahrın çekerim fâsılasızın bu sipihrin
Çarhın bana bu zulmi cezâ-yı hünerimdir

- 10 Allâh'a dayandım o bana merhamet eyler
Bu 'azm-i kavî bâdî-i fevz ü zaferimdir
- 11 Kuldan ne gelür hazret-i Mevlâ'yı penâh it
'İbret ile âsârına bir kerre nigâh it

[XIX. Bend s. 20]

- 1 Gayret dinilür sînedede bir saf-derimiz var
İklîm-i gamı feth edecek 'askerimiz var
- 2 Meftûn değiliz biz mey-i ikbâline dehrin
Endîşe-i minnet çekemez bir serimiz var
- 3 Dil-teşnelere câm-ı mahabbet sunarız biz
Bu mey-kedede bâde-i cân-perverimiz var
- 4 Fevâre-i dil hazm idemez âb-ı sirişki
Bir ân kurumaz dîde-i her-dem-terimiz var
- 5 Nâbit olamaz nahl-i emel bâğ-ı fenâda
Ammâ ki bizim devha-i bâr-âverimiz var
- 6 Çıkdık sefer-i kişver-i a'yân-ı vücûda
İhlâs u tevekkül gibi zâd u zerimiz var
- 7 Çalsun başına çarh-ı felek mansıb u câhı
Bizim kerem-i Hak'da mükemmel yerimiz var
- 8 Besdir bize feyz ü şeref-i dîn-i Muhammed
'Arab u 'Acem'in serveri peygamberimiz var
- 9 Şeh-râh-ı rızâdan gideriz menzil-i Hakka
İmân gibi dillerde bizim rehberimiz var
- 10 Fâsık değiliz reh-rev-i minhâc-ı salâhız
Bu yolda bizim 'ârif-i bi'llâh erimiz var
- 11 تا لله لقد نماز من اختار رضاه
باق هو والهاالك حاكين سواه¹¹

[XX. Bend s. 21]

- 1 Bizler hele ser-dâde-i şemşîr-i kazâyız
Zîrâ ki rızâ bâbına düşmüş fukarâyız
- 2 Atdı bizi sultân-ı kader hâk-i fenâyâ
Andan beri âzürde-dil-i derd ü belâyız

¹¹ Allah'a yemin olsun ki O'nun (Allah'ın) rızasını seçen (tercih eden) kazanmıştır. O bâkîdir, O'ndan başka ne varsa yok olacaktır.

- 3 Olduksa da müstağrak-ı deryâ-yı ma'âsî
Münker değiliz kâ'il-i tevhîd-i Hudâ'yız
- 4 Çekdik eli bu 'âlem-i pür-zerk ü riyâdan
Biz mu'tekif-i dergeh-i teslîm ü rızâyız
- 5 Mest-i mey-i zevki değiliz bezm-i fenânın
Biz teşne-dil-i neş'e-i ikbâl-i bekâyız
- 6 Makbûl olacak bir 'amel-i sâlihimiz yok
Her lahzada fermân-ber-i şeytân u hevâyız
- 7 Hâ'il olur idrâkimize perde-i gaflet
Çünkü beşeriz mürtekib-i sehv ü hatâyız
- 8 Endîşe-i firkat bizi bir dem salıvirmez
Dîvâne-sıfat nâle-keş-i subh u mesâyız
- 9 İtdikse de inşâd bu terkîb-i bedî'i
Râşid yine biz şâ'ir-i şûrîde-edâyız
- 10 Erbâb-ı kalemden umarız hüsn-i telakkî
Biz mu'tasım-ı dâmen-i 'afv-ı üdebâyız
- 11 Depretmem ayağı ser-i mû bâb-ı rızâdan
Bir zerre-i hâkim kaçamam feyz-i ziyâdan

Kaynaklar

- Ak, C. (2001). *Bağdatlı Rûhî Dîvânı - Karşılaştırmalı Metin I-II*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Alptekin, L. (2013). "Bağdatlı Rûhî'nin Terkîb-Bendi'ne Yazılmış Bir Nazire: XVIII. Yüzyıl Şairi Berberzâde Mehmed Zihnî'nin Terkîb-Bendi", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish of Turkic*. 8/13. Ankara. 439-454.
- Bursalı Mehmed Tâhir (2000). *Osmânlı Mü'ellifleri* (Hazırlayanlar: Mustafa Tatçı-Cemal Kurnaz). Ankara: Bizim Büro Yayinevi.
- Gülhan, A. (2010). "Levhî ve Bağdatlı Rûhî'nin Terkib-bend'ine Naziresi", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 1/2. İstanbul. 61-78.
- İnal, İ. M. K. (2002). *Son Asır Türk Şâirleri* (Hazırlayan: İbrahim Baştuğ). Ankara: AKM Yayınları.
- Nazîf, S. (1925). *Külliyât-ı Ziyâ Paşa-Nazm Kısmı*. İstanbul: Yeni Matbaa.

Râşid, A. (1299). *Terkib-i Bend*. Hanya: Mekâtib-i İslâmiye Matbaası.

Râşid, A. (1307). *Safâ'u'l-kulûb*. İstanbul: Mihrân Matbaası.

Râşid, A. (1312). *Nümûne-i Hikmet*. Trabzon: Vilâyet Matbaası.

Sâlnâme-i Vilâyet-i Trabzon (1305).

Sâlnâme-i Vilâyet-i Trabzon (1309).

Sevgi, A. (1992-1993). "Giritli Şairler", *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*. 7-8. Konya. 33-51.

Tuman, M. N. (2001). *Tuhfe-i Nâilî* (Hazırlayanlar: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı). Ankara: Bizim Büro Yayınları.